Persidangan Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam dan Institusi Kewangan Antarabangsa: "Mempertingkat Daya Tahan dan Kestabilan Sistem Kewangan Islam" Kuala Lumpur, 20 November 2008

Ucaptama oleh

Tan Sri Dato' Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz
Gabenor, Bank Negara Malaysia

Saya berasa bangga dan berbesar hati kerana dapat berucap di hadapan para hadirin yang dihormati, pada persidangan anjuran bersama Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (IFSB) dan Institut Kewangan Antarabangsa (IIF). Forum ini penting kerana dianjurkan ketika sistem kewangan antarabangsa dilanda kegawatan. Oleh itu, forum ini memberi peluang kepada kita untuk lebih memahami perkembangan yang sedang berlaku, isu-isu yang timbul serta implikasinya terhadap usaha untuk mencapai kestabilan dalam sistem kewangan global.

Tumpuan khusus kita hari ini adalah untuk melihat isu-isu yang timbul itu dalam konteks kewangan Islam, terutamanya soal sama ada kewangan Islam sebagai suatu bentuk pengantara kewangan boleh terjejas oleh risiko ketidakstabilan sedemikian. Selain itu, langkah-langkah yang boleh diambil untuk memperkukuh daya tahan dan kestabilan sistem kewangan Islam juga boleh dibincangkan. Kerjasama antara IFSB dengan IIF dalam menyediakan platform ini adalah tepat pada masanya. Cabaran global yang sedang dihadapi berikutan krisis kewangan antarabangsa semasa memerlukan penglibatan global. Memandangkan kesan daripada krisis ini boleh menular dengan meluas, penyelesaian yang strategik perlu dirumuskan secara global melalui langkah-langkah pembaharuan dan inisiatif untuk mengembalikan kekukuhan dan kestabilan sistem kewangan antarabangsa.

Ucapan saya hari ini tertumpu pada implikasi hala tuju strategik industri kewangan Islam dengan mengambil kira pengajaran daripada kegawatan kewangan tersebut termasuk krisis yang sedang dihadapi. Sebagai bahagian yang penting dalam sistem kewangan antarabangsa, kewangan Islam akan terus diuji oleh perkembangan ini. Sejarah menunjukkan bahawa dunia akan terus dibelenggu oleh krisis seumpama itu. Oleh itu, penting bagi industri kewangan Islam untuk memastikan supaya ia tidak menjadi punca ketidakstabilan sistem kewangan antarabangsa selain mampu mencapai suatu tahap daya tahan yang memastikan kemampanannya.

Pengajaran daripada Krisis Perbankan Sistemik

Dalam tempoh 27 tahun kebelakangan ini[1], dunia telah mengalami lebih daripada 124 krisis perbankan yang berlainan. Walaupun faktor pencetus krisis kewangan berbeza-beza, kebanyakannya telah menyebabkan kehilangan keyakinan umum dan kejatuhan harga aset yang berterusan.

Krisis sebegini pernah melanda rantau Asia lebih sepuluh tahun yang lalu. Susulan pengajaran daripada pengalaman tersebut, rantau Asia berada pada kedudukan yang lebih baik untuk menguruskan kesan limpahan daripada kegawatan krisis kewangan semasa. Elemen penting dalam usaha ini ialah pengukuhan asas-asas yang menyumbang kepada daya tahan sistem supaya dapat bertahan daripada kejutan dan memastikan ia terus mampan semasa mengharungi episod kegawatan tersebut.

Terdapat beberapa persamaan antara krisis kewangan semasa dengan krisis kewangan Asia. Dalam kedua-dua kes tersebut, krisis berlaku selepas suatu tempoh pertumbuhan yang kukuh, pengembangan kredit yang pesat

[1] L. Laevan and F. Valencia, "Systemic Banking Crises: A New Database", (Sept 2008) International Working Paper of the International Monetary Fund, WP/08/224

serta kenaikan harga aset yang ketara tinggi. Sebelum tercetusnya krisis kewangan Asia, pemberian pinjaman kepada sektor korporat dibuat secara tidak berhemat. Aktiviti pelaburan juga berlebih-lebihan, dengan nisbah pelaburan kepada KDNK di sebahagian besar ekonomi di rantau ini melebihi 35%. Krisis subprima juga serupa kerana berpunca daripada amalan pemberian pinjaman yang tidak berhemat. Persekitaran kadar faedah yang rendah juga mempercepat pengumpulan aset dan kenaikan nilai aset yang tinggi. Di Asia, kredit dalam negeri meningkat ke tahap yang tidak terkawal hingga mencecah 180% daripada KDNK dalam tempoh ini. Di Amerika Syarikat (AS) pula, kredit meningkat hampir 240% pada tahun 2007. Hutang (leverage) dan pengambilan risiko yang berlebihan mendorong lagi pembentukan gelembung aset (asset bubbles)

Dalam kedua-dua keadaan tersebut terdapat kecairan yang berlebihan. Rantau Asia dan AS juga mencatat kenaikan yang mendadak dalam aliran masuk modal. Ini turut diperkuat oleh penarafan kedaulatan yang memberangsangkan di Asia dan penarafan yang tinggi bagi instrumen yang disekuritikan di AS. Dengan tercetusnya krisis, arah aliran masuk modal ini telah bertukar arah. Selain itu, pihak berkenaan juga gagal untuk menyedari bahawa dalam sistem kewangan antarabangsa yang sangat bersepadu, krisis yang meletus di satu bahagian sistem kewangan bukan hanya memberi kesan kepada bahagian lain sistem tersebut, bahkan mempunyai implikasi yang jauh lebih besar di negara-negara lain.

Satu lagi persamaan adalah berkaitan dengan kurangnya kapasiti untuk menguruskan peningkatan risiko yang berhubung kait dengan transformasi sektor kewangan. Di Asia, liberalisasi yang semakin giat tidak diiringi oleh pembangunan infrastruktur kewangan dalam negeri dan juga penambahan kapasiti untuk mengurus risiko dan ancaman yang berkaitan dengan proses liberalisasi. Dalam krisis semasa, inovasi kewangan berlaku dengan pantas hingga melangkaui keupayaan mengurus risiko yang berkaitan dengan inovasi berkenaan. Risiko yang diambil juga berlebih-lebihan, manakala ketelusan dan penzahiran dalam urus niaga kewangan pula masih lagi kurang. Instrumen-instrumen berstruktur dan proses pensekuritian yang kompleks telah menghasilkan produk kewangan yang strukturnya berlapis-lapis. Namun, perkembangan ini tidak disokong oleh proses tadbir urus dan infrastruktur serta amalan pengurusan risiko yang lebih kukuh. Ini telah mengakibatkan anggaran terhadap risiko dan jumlah modal yang diperlukan sebagai penampan adalah lebih rendah daripada yang sepatutnya.

Susulan kegawatan dalam pasaran kewangan, berlaku keadaan ketidakcairan yang semakin ketara dalam pasaran kewangan lantas menjejaskan fungsi pasaran. Apabila keadaan ini berlarutan, wujud tekanan dan isu kemampuan membayar (insolvency) dalam sektor kewangan. Dalam kedua-dua krisis ini, bank telah bertindak untuk menarik balik pemberian pinjaman secara mendadak. Keadaan luluh kredit (credit crunch) yang wujud selepas itu turut memburukkan lagi keadaan ekonomi.

Di Asia, penguncupan ekonomi adalah ketara dalam lingkungan negatif 7 hingga 13%. Walau bagaimanapun, dalam krisis kewangan semasa, impak daripada kesan limpahannya terhadap ekonomi masih belum dirasai sepenuhnya. Semasa krisis kewangan Asia dahulu, impak sepenuhnya hanya dirasai apabila pelarasan harga aset berlaku dengan pantas dalam kebanyakan pasaran aset dalam tempoh setahun lebih. Di Asia, ruang untuk mengurangkan kadar faedah agak terhad kerana rantau ini terdedah kepada ancaman aliran keluar modal. Lantaran itu, tumpuan dasar di Asia adalah untuk mencari penyelesaian bagi sektor perbankan di samping memelihara fungsi proses pengantaraan. Dalam kebanyakan ekonomi yang terjejas oleh krisis di Asia, strategi ini membuahkan hasil yang diharapkan dan pertumbuhan kemudiannya pulih seperti biasa dalam tempoh dua belas hingga lapan belas bulan.

Krisis Kewangan dan Kewangan Islam

Ketika krisis kewangan global semakin menular, wajar bagi kita semua mengkaji semula asas dan struktur sistem kewangan Islam bagi menilai daya tahannya semasa menghadapi impak daripada krisis semasa dan akan datang. Dengan mengambil kira elemen dinamik krisis dan implikasinya yang mungkin timbul terhadap sistem kewangan Islam, dua dimensi penting perlu dilihat dalam penilaian ini.

Dimensi pertama yang terpenting memaparkan keupayaan yang ada dalam sistem kewangan Islam itu sendiri untuk berhadapan dengan ujian yang muncul akibat daripada krisis tersebut. Kewangan Islam disokong dengan baik oleh dua ciri penting yang menjadi asas dalam urus niaga kewangan Islam. Pertamanya, kewangan Islam menggalakkan aktiviti perniagaan dan perdagangan yang menjana keuntungan yang sah, tertakluk kepada keperluan kewujudan (materiality) dan kesahihan dalam urus niaga. Keperluan ini memastikan dana disalurkan ke dalam aktiviti perniagaan kewangan sebenar, lantas menghasilkan perhubungan yang rapat antara aliran kewangan dengan aliran produktif. Ini dapat mengurangkan keterdedahan sistem kewangan Islam terhadap risiko yang dikaitkan dengan paras hutang yang berlebihan dan pengambilan risiko yang tidak berhemat. Dalam urus niaga kewangan Islam, wang bukanlah suatu komoditi, tetapi merupakan alat pertukaran, penyimpan nilai dan unit pengukur. Wang melambangkan kuasa beli dan tidak boleh digunakan untuk menambah kuasa beli tanpa sebarang aktiviti yang produktif.

Keduanya, kewangan Islam menggalakkan urus niaga perniagaan yang berlandaskan prinsip saling berkongsi risiko. Amalan perkongsian risiko menjadi perangsang bagi institusi kewangan Islam untuk menjalankan usaha wajar yang perlu dan mengekalkan keperluan penzahiran dan ketelusan yang jelas. Kesemua keperluan ini lantas menggalakkan institusi kewangan Islam untuk menerima pakai amalan pengurusan risiko yang baik.

Dengan berpegang pada ciri-ciri penting ini dan matlamat Syariah secara menyeluruh serta mengambil contoh daripada amalan kewangan Islam sebenar seperti yang dikehendaki oleh prinsip Syariah, daya tahan sistem kewangan Islam terus dapat diperkukuh. Oleh itu, penting sekali bagi golongan profesional, pengamal, cendekiawan dan pengawal selia kewangan Islam memahami sepenuhnya keperluan yang terkandung dalam kewangan Islam, yang pada hakikatnya konsisten dengan amalan terbaik dan piawaian antarabangsa industri perkhidmatan kewangan konvensional. Malah elemen-elemen dalam kewangan Islam inilah yang menjadi mekanisme dalaman tambahan bagi meningkatkan prospek kekukuhan dan kestabilannya.

Dimensi kedua terpenting berkaitan dengan kemungkinan timbulnya risiko terhadap kewangan Islam apabila berlakunya sesuatu krisis. Ini boleh terjadi apabila persekitaran ekonomi dan keadaan dalam pasaran kewangan menjadi lebih buruk. Kewangan Islam yang semakin bersifat global dan integrasinya yang lebih utuh dengan sistem kewangan antarabangsa meningkatkan keterdedahan sistem kewangan ini kepada kesan kontagion daripada perkembangan tersebut. Dari sudut krisis kewangan dalam sistem kewangan konvensional, keadaan ini dinamai sebagai kesan pusingan kedua. Kesan pusingan pertama berlaku apabila perkembangan dalam sistem kewangan mencetuskan krisis kewangan lantas memberi impak kepada ekonomi benar. Kesan pusingan kedua pula wujud apabila pertumbuhan ekonomi yang lebih perlahan menambah ketegangan kepada sektor kewangan.

Pengalaman tersebut menunjukkan bahawa apabila krisis sedemikian gagal dibendung, keadaan ekonomi akan bertambah lembap lantas memburukkan lagi krisis kewangan. Atas sebab ini, penyelesaian perlu diambil dengan segera. Bagi Malaysia, semasa krisis tahun 1997 – 1998, segala usaha diambil untuk mencari penyelesaian buat sektor kewangan agar kemungkinan berlakunya kejatuhan yang berterusan apabila aktiviti ekonomi terjejas oleh krisis kewangan, boleh dihalang.

Secara tidak langsung, kewangan Islam juga akan terjejas oleh kegawatan kewangan sedemikian. Pertumbuhan ekonomi yang lebih perlahan dan kecairan global yang semakin berkurang akan memberikan kesan kepada institusi yang banyak bergantung pada model perniagaan yang berfokus harta tanah dan kewangan aset. Institusi kewangan Islam juga akan terdedah kepada risiko inventori yang lebih besar disebabkan meningkatnya ketidaktentuan dan juga penurunan harga aset. Institusi kewangan Islam yang mempunyai bahagian perniagaan yang besar dalam perniagaan perkongsian keuntungan (Mudharabah dan Musyarakah) boleh terdedah kepada kerugian disebabkan risiko pelaburan ekuiti yang mungkin timbul berikutan ketidakupayaan perusahaan perniagaan menjana keuntungan yang diharapkan. Ketiadaan infrastruktur pasaran wang Islam juga akan mendedahkan sistem kewangan Islam kepada risiko kecairan yang lebih tinggi.

Strategi Memperkukuh Daya Tahan Sistem Kewangan Islam

Dengan inovasi produk dan perkhidmatan kewangan Islam yang lebih intensif dan kewangan Islam menjadi lebih bersepadu dengan sistem kewangan antarabangsa, penting bagi asas-asas yang terbina untuk kewangan Islam kekal utuh. Ini akan menjadi faktor penting untuk mengekalkan daya tahan sistem kewangan Islam dalam suasana kewangan antarabangsa yang semakin mencabar.

Sehubungan dengan itu, faktor penting adalah untuk memastikan inovasi berasaskan Syariah diserapkan dalam pembangunan produk kewangan Islam. Dalam pasaran kewangan yang semakin global, inovasi menjadi faktor pembeza utama untuk kekal berdaya saing. Walau bagaimanapun, kegawatan semasa menunjukkan inovasi yang terlalu kompleks dan tidak terkawal boleh menjadi faktor ketidakstabilan yang akan menyebabkan gangguan ketara dalam sesebuah sistem kewangan. Oleh itu, penting bagi inovasi kewangan untuk mempunyai matlamat Syariah yang jelas dan mematuhi prinsip-prinsip yang dituntut oleh Syariah. Dalam hal ini, inovasi berasaskan Syariah akan menyumbang kepada pembentukan produk kewangan Islam yang mempunyai tawaran nilai tersendiri dengan kekuatan dalaman sedia ada yang berlandaskan prinsip-prinsip penting Syariah.

Bagi mencapai matlamat ini, adalah penting untuk mempunyai inisiatif kukuh yang menggalakkan inovasi berasaskan Syariah dalam kewangan Islam. Di Malaysia, beberapa langkah telah pun diambil. Penubuhan Akademi Penyelidikan Syariah Antarabangsa dalam Kewangan Islam (ISRA) bertujuan untuk menjalankan kajian gunaan ke atas kedinamikan inovasi berteraskan Syariah. ISRA boleh menyediakan platform global untuk penglibatan dan penyelidikan global yang lebih besar dengan berfokus pada inovasi. Selain itu, Bank Negara Malaysia juga telah merumuskan Parameter Syariah bagi menggalakkan penggunaan kontrak kewangan Islam yang lebih konsisten. Inisiatif ini bertujuan menentukan ciri-ciri asas produk kewangan Islam yang berasaskan kontrak Syariah yang utama. Ciri-ciri ini akan berfungsi sebagai panduan untuk mengaplikasikan kontrak Syariah dalam produk kewangan Islam.

Strategi kedua adalah untuk meningkatkan tahap status infrastruktur kewangan Islam yang menyokong pengurusan risiko dan tadbir urus institusi kewangan Islam. Bagi memastikan daya tahan kewangan Islam terus mampan, adalah penting untuk mempunyai infrastruktur penyokong yang komprehensif yang membolehkan pengurusan risiko yang khusus dalam kewangan Islam. Oleh itu, sistem kewangan Islam perlu mempunyai keperluan modal, pengurusan risiko yang efektif dan tadbir urus yang kukuh serta serba lengkap untuk menangani risiko yang khusus dengan urus niaga kewangan Islam. Juga penting bagi institusi-institusi tersebut untuk mengagih-agihkan risiko dengan membuat peruntukan aset secara berhemat berdasarkan kontrak Islam yang berbeza-beza bagi memastikan aliran hasil yang berterusan dan institusi-institusi tersebut berada pada kedudukan yang boleh menerima keadaan ekstrem ketika berlakunya sesuatu krisis.

Bagi Malaysia, keperluan modal tambahan adalah perlu untuk menampung risiko inventori aset berkenaan dan juga untuk memberikan perlindungan risiko kedudukan ekuiti yang tersirat dalam kontrak perkongsian. Langkah ini juga diperkuat dengan adanya syarat pelantikan ahli lembaga pengarah dalam entiti yang terdapat pelaburan institusi kewangan Islam di bawah kontrak perkongsian, supaya menjadi pelindung kepada kepentingan institusi tersebut, lantas membolehkan pemantauan dan pengawasan secara berterusan. Institusi kewangan Islam juga dibenarkan memindahkan risiko kepada pemegang akaun pelaburan di bawah kontrak Mudharabah, iaitu kontrak perkongsian keuntungan dan tanggungan kerugian, sekiranya institusi boleh membuat penzahiran dan pelaksanaan tadbir urus yang bersesuaian yang dapat memastikan pemindahan risiko yang efektif. Bank-bank Islam juga dibenarkan untuk memperuntukkan sebahagian daripada pendapatan yang diperoleh daripada aset yang dibiayai oleh kontrak Mudharabah, dalam bentuk rizab penyamaan keuntungan (profit equalization reserves) bagi menjamin pulangan yang stabil dan kompetitif. Sebahagian daripada keperluan ini adalah berdasarkan piawaian antarabangsa yang dikeluarkan oleh IFSB. Pelaksanaan piawaian IFSB merentas pelbagai negara adalah penting bagi meneruskan perkembangan kewangan Islam yang pesat.

Sementara langkah-langkah di atas memudahkan pengurusan risiko yang khusus kepada kewangan Islam, infrastruktur perundangan dan pengawalseliaan juga perlulah mengikuti perkembangan semasa dan transformasi pesat yang berlaku dalam industri. Sebagai sebahagian daripada infrastruktur ini, suatu rangka kerja pengurusan krisis bersepadu diperlukan bagi memastikan supaya sebarang krisis yang timbul dalam sistem kewangan Islam akan dapat ditangani dengan segera. Usaha-usaha tersebut, antara lain melibatkan tiga aspek asas, termasuk mempunyai mekanisme dan alat untuk mengekalkan kecairan jangka pendek, mengeluarkan aset bermasalah daripada kunci kira-kira institusi kewangan dan membolehkan permodalan semula institusi kewangan Islam.

Bagi Malaysia, infrastruktur ini telah sedia terbina. Bank Negara Malaysia mempunyai rangkaian instrumen kewangan Islam untuk menangani kecairan dalam sistem kewangan. Ini disokong oleh pasaran wang Islam yang maju. Selain itu, rangka kerja jaringan keselamatan kewangan di Malaysia merangkumi kemudahan penyelesaian sumber pemberian pinjaman terakhir dan sistem insurans deposit yang komprehensif yang menyediakan perlindungan bagi deposit konvensional dan Islam. Perbadanan Insurans Deposit Malaysia juga diberi kuasa perundangan yang mencukupi untuk memastikan penyelesaian yang pantas, berkesan dan berkos paling rendah bagi memelihara kestabilan sistem kewangan Islam. Ini antara lain melibatkan kuasa pengawalan dan mandat bagi mempercepat penyelesaian yang bersesuaian bagi institusi kewangan yang mengalami kesulitan. Penyeliaan pengawasan kami juga mewajibkan institusi kewangan Islam membuat ujian tekanan secara berkala bagi menilai sama ada institusi-institusi tersebut berupaya untuk menghadapi keadaan yang ekstrem.

Kerumitan yang timbul daripada krisis global juga memerlukan lebih banyak usaha bersepadu di peringkat antarabangsa untuk mengelakkan krisis daripada menjadi bertambah buruk. Paling utama adalah untuk menyelaraskan inisiatif yang diambil dengan membuat penilaian berterusan terhadap sebarang ancaman dalam sistem kewangan Islam bagi mengelakkan berlakunya krisis. Sebahagian daripada usaha ini membabitkan kerjasama erat antara bank-bank pusat bagi membolehkan tindakan pantas diambil sekiranya perlu.

Ketiga, penerapan nilai-nilai Syariah dalam merealisasikan manfaat (Masalih) bagi pihak berkepentingan yang berkenaan. Dengan memberikan perhatian yang perlu bagi memelihara hubungan baik dengan pelanggan dan pihak yang berkepentingan, industri kewangan Islam boleh mengelakkan daripada mengambil penyelesaian ekstrem apabila keadaan menjadi bertambah buruk. Ini sejajar dengan prinsip kewangan Islam yang menggalakkan keadilan, kesaksamaan dan perkongsian tanggungjawab. Lantaran itu, fokus kewangan Islam bukan sahaja untuk mencapai pertumbuhan dan prestasi kewangan semata-mata, malah turut menitikberatkan amalan pasaran yang beretika. Teras kepada kesemua ini ialah penggunaan rangka kerja perlindungan pengguna yang komprehensif.

Kesimpulan

Dalam usaha untuk mencapai pertumbuhan kewangan Islam yang sedang pesat berkembang, hala tuju strategik industri ini perlu bergerak seiring dengan pelaksanaan rejim perundangan, pengawalan dan penyeliaan, termasuk mempunyai rangka kerja pencegahan dan pengurusan krisis. Sambil menyedari bahawa kewangan Islam mempunyai kekuatan dan juga menawarkan banyak peluang, apa yang lebih penting adalah untuk memastikan ciri-ciri penting kewangan Islam dipelihara bagi mengekalkan daya tahan dan kestabilannya.

Pertumbuhan kewangan Islam yang pesat adalah hasil daripada sokongan ketara daripada masyarakat Islam dan juga bukan Islam. Ini tidak akan dapat dicapai sekiranya kewangan Islam tidak dapat memenuhi keperluan kewangan yang semakin bertambah dan berbeza-beza, juga sekiranya ia bukan suatu bentuk pengantaraan kewangan yang efisien dan kompetitif. Sebagai satu bahagian yang sedang pesat berkembang dalam sistem kewangan antarabangsa yang semakin mencabar, tugas kita adalah untuk menambah kekuatan asas kewangan Islam dan terus memperkukuh struktur sokongan bagi memastikan kewangan Islam akan terus menyumbang kepada kestabilan keseluruhan sistem kewangan global.

Kongres Kewangan Islam State Street "Kewangan Islam: Peluang Pertumbuhan Global dalam Persekitaran yang Mencabar" Boston, Amerika Syarikat, 6 Oktober 2008

Ucaptama oleh

Tan Sri Dato' Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz
Gabenor, Bank Negara Malaysia

Kewangan Islam telah melalui perubahan pesat dalam dekad ini. Perubahan ini menyebabkan industri kewangan Islam mengalami transformasi yang dramatik. Kewangan Islam yang selama ini memberikan tumpuan pada masyarakat Islam, pembiayaan runcit, serta dikawal selia oleh piawaian pengawalseliaan dan perakaunan konvensional, selain lebih tertumpu di dalam negeri, kini telah menyediakan rangkaian produk dan perkhidmatan kewangan yang menyeluruh, lebih luas perkhidmatannya hingga menjangkau masyarakat bukan Islam. Kini kewangan Islam juga mempunyai piawaiannya yang dirumuskan sendiri dan lebih bersifat antarabangsa. Industri perkhidmatan kewangan Islam dalam dekad ini telah berubah menjadi satu bentuk pengantaraan kewangan yang dinamik, berkembang pesat dan kompetitif dalam memberikan perkhidmatan kepada masyarakat global.

Saya amat berbangga dan berbesar hati kerana dapat hadir di sini di Boston untuk turut serta dalam Kongres Kewangan Islam State Street yang pertama kali diadakan ini. Perubahan dan perkembangan kewangan Islam sejak akhir-akhir ini telah menonjolkan kewangan Islam sebagai kelas aset baharu yang berdaya maju bagi pelabur dan merupakan satu bentuk pembiayaan yang kompetitif untuk perniagaan. Oleh itu, kewangan Islam bukan sahaja membolehkan pempelbagaian risiko selanjutnya, tetapi tahap penyertaan asing yang lebih tinggi dan aliran dana merentas sempadan yang bertambah telah memperkukuh kesalinghubungan kewangan antarabangsa antara negara dan turut menyumbang ke arah pengagihan sumber antarabangsa yang lebih efisien.

Kekukuhan Intrinsik Kewangan Islam

Sehingga kini, kewangan Islam terus menggalakkan, meskipun dalam persekitaran kewangan global semasa yang makin mencabar. Kekukuhan kewangan Islam dicapai melalui prinsip Syariah, iaitu prinsip utama kewangan Islam yang menyumbang ke arah kestabilan dan daya tahan keseluruhannya. Injunksi Syariah menghendaki urus niaga kewangan Islam disokong oleh aktiviti produktif yang menghasilkan perhubungan rapat antara aliran kewangan dengan aliran produktif.

Di samping itu, di bawah pengaturan perkongsian risiko, institusi kewangan Islam akan berkongsi keuntungan atau kerugian yang ditanggung oleh usahawan. Dalam hal ini, terdapat perkongsian risiko yang jelas antara pembiaya dengan pelanggan dan kegiatan sebenar ini dijangka menjana keuntungan yang mencukupi untuk menampung risiko tersebut. Oleh itu, pengaturan ini memerlukan usaha wajar yang bersesuaian dan integrasi risiko yang dikaitkan dengan aktiviti pelaburan sebenar ke dalam urus niaga kewangan. Selain itu, prinsip Syariah turut melarang hutang yang berlebihan dan aktiviti kewangan bersifat spekulatif lantas melindungi pihak yang terbabit daripada terdedah kepada risiko yang melampau.

Prinsip intrinsik perkongsian keuntungan dan risiko seterusnya menjadi sekatan dan imbangan (check and balance) dalaman bagi urus niaga kewangan Islam. Dalam pengaturan ini, unsur pengurusan risiko dan amalan tadbir urus adalah jelas. Dengan itu, kewangan Islam merupakan satu modaliti yang memberikan penekanan jelas mengenai daya maju ekonomi terhadap aset yang mendasarinya dan tadbir urus yang baik, etika dan ketelusan.

Industri yang dipacu permintaan dan berpotensi besar

Dalam dekad ini, industri kewangan Islam global telah berubah daripada industri berasaskan kepercayaan kepada industri yang dipacu oleh perniagaan untuk semua lapisan masyarakat. Faktor lain yang mendorong minat dalam kewangan Islam ialah persamaannya yang ketara dengan prinsip kewangan beretika dan pelaburan yang mempunyai tanggungjawab sosial. Kewangan Islam bukan sahaja bertujuan mengelakkan riba malah turut merangkumi isu-isu berhubung dengan nilai etika, misalnya perdagangan yang adil dan saksama dan pemuliharaan alam sekitar. Semua ini mendorong peserta global konvensional untuk turut serta dalam aktiviti kewangan Islam dan memperoleh kepentingan strategik dalam institusi kewangan Islam.

Bilangan pusat kewangan antarabangsa yang memulakan usaha menyepadukan kewangan Islam dalam sistem kewangan masing-masing juga semakin bertambah seperti di London, Tokyo, Hong Kong dan Singapura. Kewangan Islam kini merupakan salah satu bahagian yang paling pesat berkembang dalam sistem kewangan global. Jumlah aset Islam yang diuruskan oleh bank Islam dan bank konvensional yang menawarkan perkhidmatan perbankan Islam kini dilaporkan melebihi USD500 bilion. Pertumbuhan ini turut dicatat dalam komponen utama lain sistem kewangan Islam. Dana bersama Islam kini dianggarkan bernilai USD300 bilion, manakala sumbangan takaful global atau insurans yang berlandaskan prinsip Syariah dianggarkan mencecah kira-kira USD5 bilion.

Memperkukuh Infrastruktur Antarabangsa

Pembangunan arkitektur sokongan bagi kewangan Islam antarabangsa merupakan usaha penting dalam pembangunan kewangan Islam. Penubuhan Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (Islamic Financial Services Board, IFSB) pada tahun 2002 untuk menetapkan piawaian berhemat bagi kewangan Islam, dan Pertubuhan Perakaunan dan Pengauditan untuk Institusi Kewangan Islam (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, AAOIFI) yang ditubuhkan pada tahun 1990 merupakan langkah utama dalam memastikan kekukuhan dan kestabilan sistem kewangan Islam.

IFSB dan AAOIFI berperanan penting dalam pengharmonian piawaian berhemat dan perakaunan di pelbagai negara. Institusi tersebut turut memainkan peranan utama dalam menghasilkan amalan terbaik antarabangsa bagi pembangunan kewangan Islam global. Institusi kewangan Islam turut tertakluk kepada keperluan pencegahan pengubahan wang haram dan pencegahan pembiayaan aktiviti keganasan.

Peluang yang muncul melalui integrasi kewangan antarabangsa yang lebih meluas

Momentum globalisasi kewangan Islam bertambah ketara dalam tempoh lima tahun kebelakangan ini. Meskipun perkembangan kewangan Islam pada awalnya lebih tertumpu di dalam negeri, peranannya yang kian penting di peringkat antarabangsa kini dibuktikan oleh aliran dana merentas sempadan yang meningkat, penyertaan pasaran kewangan Islam antarabangsa yang lebih meluas, kehadiran institusi kewangan yang bertambah dalam pusat-pusat kewangan baharu dan bertambahnya bilangan institusi kewangan Islam sejak akhir-akhir ini yang mempunyai pemegang saham dari pelbagai negara.

Pada dasarnya, integrasi kewangan yang lebih meluas dipermudah oleh liberalisasi yang lebih pantas yang disokong oleh kemajuan yang dicapai dalam pembangunan infrastruktur kewangan Islam antarabangsa. Trend ini juga didorong oleh keperluan untuk meluaskan pempelbagaian risiko dalam pengurusan dana dan menjadi lebih ketara dalam persekitaran kewangan antarabangsa semasa, yang mendorong pelabur mempertimbangkan kelas aset dan pasaran lain yang stabil. Sehingga kini, kesan langsung krisis kewangan global terhadap kewangan Islam adalah terhad. Meskipun kewangan Islam hanya berurus niaga dalam aktiviti yang jelas produktif, pertumbuhan keseluruhan yang lebih perlahan dan peningkatan ketidakpastian telah menjejaskan penentuan harga dan aktiviti

dalam bahagian pasaran tertentu. Namun begitu, ini sebahagiannya mencerminkan peralihan aktiviti daripada pasaran kewangan kepada institusi kewangan Islam.

Memandangkan keperluan pelanggan global yang berubah-ubah, bidang perniagaan kewangan Islam kini berkembang untuk mencakupi produk kewangan yang lebih canggih. Produk yang berlandaskan prinsip Syariah ini termasuk ekuiti swasta, pembiayaan projek, originasi dan terbitan sukuk, serta produk pengurusan dana, aset dan kekayaan. Pasaran sukuk khususnya telah menjadi produk pembiayaan penting bagi aktiviti pemerolehan dana dan pelaburan antarabangsa. Pasaran ini berkembang pada kadar pertumbuhan tahunan sebanyak 40%. Pada tahun 2007, pasaran sukuk global mencatat pertumbuhan amat membanggakan dan mencapai pertumbuhan melebihi 70%. Terbitan baharu pada tahun tersebut mencapai rekod tertinggi kira-kira USD47 bilion dan pasaran sukuk terkumpul global kini melepasi tahap USD100 bilion. Sehingga bulan Ogos tahun ini, jumlah terbitan sukuk global kini melebihi USD14 bilion, dan dijangka melebihi USD200 bilion pada tahun 2010. Pertumbuhan ini sebahagiannya dirangsang oleh keperluan pendanaan yang semakin meningkat dalam ekonomi sedang pesat membangun, khususnya di Asia dan Timur Tengah, dan diperkukuh oleh keyakinan pelabur yang berterusan dalam instrumen kewangan Islam.

Perjalanan Kewangan Islam di Malaysia

Saya akan menyentuh pula tentang perjalanan pembangunan kewangan Islam di Malaysia. Di Malaysia, strategi awal kewangan Islam adalah untuk meluaskan akses kepada perkhidmatan kewangan bagi semua pihak agar segenap lapisan masyarakat dapat menikmati produk perbankan asas dan produk insurans yang bersesuaian dengan prinsip Syariah. Tiga dekad telah berlalu dan kini industri kewangan Islam di Malaysia telah berubah menjadi komponen penting yang bersaingan dalam sistem kewangan keseluruhan yang beroperasi secara selari dengan sistem kewangan konvensional.

Sistem kewangan Islam di Malaysia berlandaskan tiga strategi utama. Pertama, sistem kewangan Islam berkembang sebagai sistem kewangan komprehensif yang pelbagai dari segi institusi, pasaran dan pesertanya. Sistem kewangan Islam terdiri daripada institusi perbankan Islam, industri takaful, institusi bukan perbankan dan pasaran wang dan modal Islam. Infrastruktur kewangan sokongan termasuk rangka kerja pengawalan dan penyeliaan yang teguh, diperkukuh oleh rangka kerja undang-undang dan Syariah, sistem pembayaran dan penyelesaian dan mekanisme bagi operasi kecairan oleh Bank Negara.

Aset sistem perbankan Islam kini mencakupi 16% daripada pasaran, manakala sektor takaful 7% daripada bahagian pasaran. Kemajuan besar dicapai khususnya dalam pasaran modal Islam dengan jumlah sekuriti swasta Islam terkumpul sebanyak USD79 bilion atau 54.3% daripada jumlah sekuriti swasta terkumpul dalam pasaran. Bilangan dana amanah saham berasaskan Syariah turut bertambah kepada 136 dengan nilai aset bersih melebihi USD5.2 bilion manakala 85% daripada saham Malaysia tersenarai di kaunter yang diluluskan Syariah.

Strategi kedua adalah untuk memberikan lebih penekanan tentang persekitaran yang diperlukan bagi menggalakkan inovasi dalam industri kewangan Islam. Rangkaian produk dalam kewangan Islam kini telah berkembang menjadi rangkaian instrumen inovatif yang luas, termasuk produk berkaitan pelaburan dan ekuiti berdasarkan musyarakah, mudarabah dan ijarah, yang kompetitif dari segi struktur produk dan penentuan harga. Pasaran kewangan Islam yang lebih canggih, khususnya pasaran sukuk, menambah daya tarikan instrumen kewangan Islam sebagai kelas aset untuk pelaburan.

Dorongan ke arah inovasi disokong oleh pelaburan dalam pembangunan modal insan. Kumpulan tenaga kerja mahir dan kepakaran yang mencukupi merupakan faktor penting dalam pembangunan hab kewangan Islam di Malaysia. Pada tahun 2006, Pusat Pendidikan Kewangan Islam Antarabangsa (International Centre for Education in Islamic

Finance, INCEIF) telah ditubuhkan. Berbekalkan fakulti dan penuntut antarabangsa daripada lebih 40 negara, INCEIF memberikan tumpuan pada program untuk para profesional kewangan Islam dan pakar dalam bidang ini. Kumpulan penuntut pertama bagi kelayakan Chartered Islamic Finance Professional, CIFP, yang ditawarkan oleh INCEIF, bakal menamatkan pengajian pada penghujung tahun ini selepas berjaya menyempurnakan program tiga tahun yang meliputi tempoh latihan amali dengan sebuah institusi kewangan Islam. INCEIF turut menawarkan Program Sarjana dan PhD dalam kewangan Islam.

Akademi Penyelidikan Syariah Antarabangsa (International Shariah Research Academy, ISRA) telah ditubuhkan pada tahun ini bagi menggalakkan penyelidikan dalam kewangan Islam. Dipertanggungjawabkan untuk menjalankan penyelidikan Syariah gunaan terhadap isu kewangan Islam semasa, ISRA turut menyediakan platform yang menggalakkan perbincangan dan dialog aktif antara cendekiawan Syariah global sambil memupuk persefahaman terhadap Syariah dan pertumpuan pandangan dari pelbagai tempat dalam sistem kewangan Islam global.

Strategi ketiga adalah untuk menggalakkan integrasi kewangan yang lebih meluas dengan sistem kewangan Islam global. Sistem kewangan Islam di Malaysia telah diliberalisasikan secara berperingkat bagi membolehkan lebih banyak kemasukan dan penyertaan syarikat asing dalam sistem kewangan negara, lantas memudahkan keluar masuk aliran dana merentas sempadan dan seterusnya mengukuhkan kesalinghubungan kewangan antarabangsa. Langkah liberalisasi ini adalah dalam bentuk terbitan lesen baharu dan peningkatan penyertaan asing dalam bank Islam dan syarikat takaful sehingga mencapai 49%. Lesen baharu turut dikeluarkan kepada pengurus dana asing dan broker saham asing. Dalam fasa pembangunan kewangan Islam yang baharu ini, Malaysia sebagai hab kewangan Islam antarabangsa makin giat memainkan peranan sebagai tempat pertemuan bagi perniagaan dari pelbagai ceruk dunia yang hendak memperoleh dana dan bagi pelabur yang mempunyai dana lebihan untuk pelaburan.

Kewangan Islam pada Masa Depan

Permintaan terhadap produk kewangan Islam dalam pasaran global kini kukuh dan makin meningkat, jauh melebihi produk dan perkhidmatan kewangan yang disediakan oleh institusi kewangan Islam pada masa ini. Oleh itu, kewangan Islam mempunyai potensi yang amat cerah pada masa depan.

Memandangkan tahap perkembangan industri perkhidmatan kewangan Islam bertambah pantas, kemajuan industri ini akan terus dipengaruhi oleh persekitaran yang kian rumit dan mencabar, khususnya dalam peluasan parameter perniagaan dan tawaran produk yang inovatif. Bagi tujuan ini, terdapat peningkatan pelaburan dalam penyelidikan dan pembangunan untuk menghasilkan instrumen dan struktur baharu bagi memenuhi keperluan masyarakat antarabangsa yang kian berubah-ubah. Satu bidang yang diberikan tumpuan adalah berkaitan dengan penghasilan mekanisme bagi pengurangan risiko dan pengurusan kecairan. Yang penting ialah penyelesaian diperlukan bagi memastikan pertumpuan antara keperluan pasaran dengan pematuhan Syariah.

Peningkatan inovasi juga memerlukan lebih penekanan terhadap pelaksanaan amalan terbaik dan piawaian pengurusan risiko yang lebih mantap. Bagi tujuan ini, pelaksanaan piawaian berhemat yang dirumuskan oleh IFSB adalah amat penting. Aplikasi IT dan pengukuhan keupayaan pengurusan institusi kewangan Islam juga perlu lebih dimanfaatkan. Melangkah ke hadapan, dengan bertambahnya kesedaran dan pemahaman tentang kewangan Islam, peranan disiplin pasaran akan menjadi makin penting dalam memacu institusi kewangan Islam ke arah memastikan pematuhan Syariah dalam operasi, dalam meningkatkan kecekapan operasi dan dalam mewujudkan amalan pengurusan risiko yang kukuh dan dinamik.

Usaha inovasi turut menimbulkan beberapa isu berkaitan dengan perbezaan pandangan Syariah yang menjadi asas kepada beberapa urus niaga kewangan Islam. Meskipun

perbezaan pandangan dalam urus niaga kewangan Islam bukanlah fenomena baharu, namun kini ia mendorong dialog antarabangsa antara cendekiawan Syariah dari semua pelosok dunia. Hubungan yang lebih rapat antara pasaran kewangan Islam global dan platform yang lebih banyak untuk perbincangan dan dialog tentang isu Syariah ini akan menyumbang ke arah peningkatan pemahaman bersama dan penerimaan tentang peraturan, piawaian dan pandangan Syariah, dan bagi merealisasikan pertumpuan ini. Ini akan mengubah piawaian Syariah global bagi industri kewangan Islam.

Sementara pengantarabangsaan kewangan Islam terus meluas, wujud hubungan pengantaraan kewangan yang lebih pesat antara rantau Asia Timur, Asia Barat, dan Timur Tengah– lantas menghasilkan "Laluan Sutera Baharu". Meskipun Laluan Sutera Baharu bagi aliran kewangan ini sedang meningkatkan kesalinghubungan antara Asia dengan Timur tengah, kedua-dua rantau ini juga, turut meluaskan Laluan Sutera Baharu ke seluruh pelosok dunia. Pelabur global dan masyarakat kewangan antarabangsa juga telah meraih manfaat daripada pempelbagaian aktiviti pelaburan yang kian rancak di kedua-dua rantau ini. Peningkatan kesalinghubungan pengantaraan di rantau ini dan dalam antara rantau ini akan seterusnya menyumbang ke arah pengagihan modal yang lebih efisien dalam sistem kewangan global.

Kesimpulan

Berlatarbelakangkan persekitaran global yang kian tidak pasti, kewangan Islam sebagai satu bentuk pengantaraan kewangan dalam sistem kewangan Islam terus berdaya maju dan kompetitif. Pada tahun-tahun akan datang, penyertaan global yang lebih meluas dalam proses pembangunan ini, sama ada secara langsung atau tidak langsung, akan mempertingkatkan peranan yang bakal dimainkan oleh kewangan Islam dalam menyumbang ke arah kestabilan kewangan global yang lebih mantap dalam sistem kewangan antarabangsa.